

Ekonom Filip Pertold

SMUTNÁ SMRT JESLÍ

Česká republika má nejdelší rodičovskou dovolenou na světě. Může trvat až čtyři roky. Zdánlivě věc hodná obdivu. Ovšem podrobnější pohled ukazuje, že je to z nouze ctnost. „Stát přehlíží zájmy rodin s malými dětmi,“ říká ekonom Filip Pertold, který je expert na trh práce a jeho souvislosti s dostupností předškolní péče.

t: Josef Matyáš / foto: Radek Cihla, ČTK a Depositphotos.com

Z mizely jesle, kde se pečovalo o děti od šesti měsíců do tří let. Co vedlo k jejich masivnímu poklesu?

V devadesátých letech převládl názor, že jesle jsou výsledkem komunistického režimu a během krátké doby kvůli nedostatku financí zanikly. Prosadila se snaha změnit absolutní péči státu o dítě na absolutní mateřskou péči. Mluvilo se i hodně o tom, že společnost musí ženy zbavit jha zaměstnanosti.

Jak to souvisí s nejdelší rodičovskou dovolenou na světě?

Po zrušení jeslí nastal problém, co s matkami, které musely odejít ze zaměstnání, protože neměly kam dát děti. Tehdejší vláda Václava Klause se bála nezaměstnanosti jako čert kříže, a tak usoudila, že nejlepší bude nechat ženy doma. Do hry vstoupili také lidovci, kteří jako jediná politická strana měli zájem o rodinnou politiku, a v roce 1996 prosadili, že kdo chce dostat celý rodičovský příspěvek, musí zůstat doma až do čtyř let věku dítěte. Teprve od roku 2008 lze vyčerpat celý rodičovský příspěvek už od dvou let věku dítěte. Od roku 2018 dokonce ještě v kratší době.

Proč u nás po rušení jeslí státních nefungovala neviditelná ruka trhu, a nevznikly tak stovky jeslí soukromých?

Ruka trhu částečně funguje, stovky jich určitě vznikly, ale soukromé jesle jsou

dost drahé, stojí dvanáct až třináct tisíc korun, ale pro mladou rodinu je i pět tisíc poměrně vysoká částka. Žena obvykle nechce s malým dítětem nastoupit na celý úvazek, takže na polovičním úvazku vydělává průměrně třináct tisíc korun hrubého. Proto je žádoucí státní intervence. Například rozšiřovat kapacity stávajících státních a městských školek, aby tam mohly chodit děti už od dvou let.

A co minijesle, dětské skupiny? Ty situaci neřeší?

Částečně zaplnily díru na trhu, ale jejich počet stále nestačí.

Dětsí psychologové míní, že pro dítě je přínosnější, když zůstane s matkou minimálně tři roky doma.

Podle špičkových vědeckých časopisů v psychologii a pedagogice žádný konsensus o škodlivosti nebo naopak výrazné prospěšnosti školek a jeslí neexistuje. Je pravděpodobné, že domácí prostředí hraje stejně větší roli při formování dítěte, než jestli stráví omezený počet hodin denně ve školce nebo jeslích. Máme ale zkušenosti z Německa, které je nám kulturně a společensky nejbližší. Tam provedli rozsáhlý výzkum na vzorku 36 tisíc dětí ve věku mezi jedním až třemi lety. Závěry studie hovoří o pozitivním vlivu na potomky ze sociálně slabých rodin, kde nemají příliš stimulační péči. Například jim nikdo nečte knížky, nevypráví si s nimi a většinu dne jen sledují televizi. V lépe vzdělaných rodinách se žádné pozitivní ani negativní efekty z pobytu v jeslích neprojevíly.

Prosperita české ekonomiky tedy souvisí s větším počtem jeslí. Můžete pro toto tvrzení uvést pádné argumenty?

Stát by neměl náklady na jesle vnímat jako výdaje, které se projídají, ale jako investice s vysokou návratností. Ženy chodí do

STÁT BY NEMĚL NÁKLADY NA JESLE vnímat jako výdaje, které se projídají, ale jako investice s vysokou návratností.

práce, platí daně a děti lépe zvládnou následující vzdělání, protože základní škola je postavena na absolvování předškolní výuky. Lepší zvládnutí školy má dopad na budoucí zaměstnání a další kariéru... Nikdo například nezpochybňuje, když deset kilometrů dálnice stojí 10 miliard! Kdybychom dali na stavbu jeslí tutéž částku, pravděpodobně by to mělo větší společenský dopad než dálnice. Je i další argument; na vysokých školách studuje přibližně stejný počet žen i mužů. Většina absolventek ale po několika letech zůstává v průměru čtyři až pět let doma s dětmi a nevyužitě vzdělání stojí hodně veřejných peněz. Když člověk – je jedno, zda žena nebo muž – přerušil na několik let svoji profesi, má to velký vliv na jeho produktivitu. Není v kontaktu s vývojem v oboru, klesá schopnost chodit pravidelně do práce. Takže po zrušení jeslí nevyužívá polovina lidí v produktivním věku svůj pracovní potenciál a hází ho do koše. Ztráty jsou dlouhodobé a nejvíce u žen.

Uvědomují si ženy ekonomická rizika spojená s několikaletou rodičovskou dovolenou? Třeba to, že budou mít nízký plat a později malý důchod...

Máme spoustu nepřímých důkazů, že poptávka žen po zaměstnání existuje. Ženy si rizika uvědomují. Proto jich plno pracuje na živnostenský list, hledají flexi-

vní práci, při které by mohly zároveň pečovat o dítě. Také zareagovaly na možnost vyčerpat celý rodičovský příspěvek během dvou let. Zároveň víme, že dětské skupiny a soukromé jesle praskají ve švech. Je patrné, že matky jsou ochotné zkracovat pobyt doma, přitom většina politiků říká, že matky chtějí být doma a stát jim to má umožnit.

A důvod?

Podle mě jsou politici částečně ovlivněni jistou představou o roli ženy. Politici z pravice i levice se shodli na modelu, že žena se má spíš starat o domácnost a kariéra je pro ni až na druhém místě. Levice tento model podporovala sociálními dávkami, pravice má zase tendenci vnímat ženu konzervativně jako udržitelku rodu.

Proč ekonomické argumenty o výhodnosti jeslí nezabírají u politiků?

Ekonomická fakta jsou přebita názorem, že dítě bude v jeslích trpět. Dětské psychologové to sice nemůžou doložit žádným rozsáhlým výzkumem, ale většina politiků jim tohle věří.

A když se uvedou ony výsledky z Německa?

Snažíme se je prezentovat, ale v Česku se ve společenských vědách výzkum založený na důkazech příliš nerozšířil. Navíc

rodinná politika muže moc nezajímá, podle nich jde o ženskou věc, čímž diskuse končí. Nezájem politiků o řešení výstižně ilustruje příklad z parlamentu. Poslanci hlasovali o návrhu, aby stávající školky měly povinnost přijímat i dvouleté děti. Pár dní před projednáváním této změny zákona napsal Andrej Babiš rozsáhlý článek do MF DNES o nutnosti vrátit matky do práce. A? Poslanci hnutí ANO návrh nepodpořili.

Co situaci u nás zlepšit?

Koncepční nedostatek vidím v tom, že většina daní a odvodů jde do státního

Rodičovská dovolená v zemích EU

Země	Max. délka rodičovské dovolené
Belgie	3 měsíce
Bulharsko	6 měsíců
Česko	4 roky
Dánsko	52 týdnů
Estonsko	3 roky
Finsko	158 pracovních dní
Francie	3 roky
Irsko	3 měsíce
Itálie	10 měsíců
Kypr	13 týdnů
Litva	3 roky
Lotyšsko	1 rok
Lucembursko	6 měsíců
Maďarsko	3 roky
Malta	3 měsíce
Německo	1 rok
Nizozemsko	3 měsíce
Polsko	3 roky
Rakousko	2 roky
Rumunsko	2 roky
Řecko	3,5 měsíce
Slovensko	3 roky
Slovinsko	1 rok
Španělsko	3 roky
Švédsko	480 dní
Velká Británie	13 týdnů

ZDROJ: MISSOC ANALYSIS

Ing. Filip Pertold, Ph.D.

* 2. srpna 1981 v Jindřichově Hradci

► Vysokou školu ekonomickou v Praze absolvoval **v roce 2004**, poté byl do září **2005** novinářem v týdeníku Ekonom

► titul M.A. v oboru ekonomie obhájil v roce **2007** v Centru pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy a Národohospodářského ústavu AV ČR (CERGE-EI)

► získal doktorát v oboru ekonomie (program akreditován v USA)

► ekonom junior v České národní bance od října **2007** do října **2008**

► od roku **2008** působí jako vědecký pracovník a asistent náměstka ředitele pro vztahy s veřejností CERGE-EI

► od září **2010** postdoktorandský výzkumný pracovník na Aarhuské univerzitě v Dánsku; hostoval na Institute for Health Research and Policy na University of Illinois v Chicagu; konzultant Světové banky **v roce 2010**

rozpočtu, nikoli do obecní pokladny. Kdyby obce dostávaly přímé dotace na provoz mikrojeslí a dětských skupin, nemusely by žádat o peníze z evropských fondů, což je administrativně náročné. Navíc není jasné, jak dlouho budou tyto finance k dispozici. Až peníze z EU dojdou, přijdou problémy. Proto by se stát měl postarat o spolehlivý přísun peněz. Zároveň by školky měly mít povinnost přijímat dvouleté děti, protože ty na rozdíl od mikrojeslí a dětských skupin fungovat budou.

V zemích, kde hospodářská a sociální politika funguje trochu inteligentněji, se snaží zapojovat matky malých dětí do práce postupně. S tím souviselo i jedno z témat mého výzkumu, že je potřeba mít dostatečnou nabídku částečných úvazků. Tato možnost v Česku chybí. Firmy nemají zájem, protože za částečný úvazek platí příliš vysoké daně, což vadí zejména u nízkopříjmových profesí. Daňová překážka brání matkám vracet se zvolna na trh práce. Matky by také

měly mít možnost si vybrat, jak dlouho nechávat dítě v jeslích, a to v rozmezí od jedné do osmi hodin. Ženy, které chtějí pracovat, by se tak snadněji vracely do zaměstnání.

Mají výsledky vašeho výzkumu praktický vliv na politiku?

Každou studii vydanou Institutem pro demokracii a ekonomickou analýzu prezentujeme na ministerstvech financí, zdravotnictví, školství i práce a sociálních věcí. Nejvíce vstřícná byla bývalá ministryně Marksová Tominová z MPSV. V posledních šesti letech tam sepsali koncepci rodinné politiky a sehnali z evropských fondů peníze na mikrojesle a dětské skupiny. Ale jen kroky tohoto rezortu nestačí. O množství i stavbě jeslí a školek rozhodují obce, které tato zařízení zároveň provozují. Někde chybí politická vůle, jinde peníze, protože obcím existence předškolních zařízení nepřináší finanční benefit, takže koncepce rodinné politiky se prosazuje dost obtížně.

Máme tedy perspektivu?

Jsem optimista. Rostoucí životní úroveň otevírá rodinám oči, takže vidí, jaké možnosti se nabízejí, když matka pracuje alespoň na půl úvazku a může dávat dítě do jeslí nebo od dvou let do školky. Ženy s odkládáním porodu také získávají více zkušeností na trhu práce. Ale uběhne ještě nějaká doba, než si ženy v Česku prosadí zřizování většího počtu jeslí. V sousedním Německu to trvalo deset let.